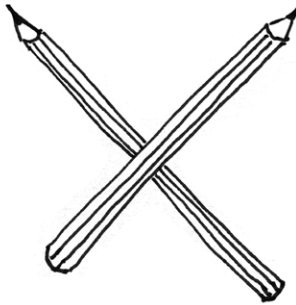

ZEEUWS

TEKEN

WERK

MUSEUM

COLOFON

TEKENWERK is een digitale publicatie van het Zeeuws Museum.

Deze publicatie is gemaakt in het kader van het verdiepiings- en activiteitenprogramma bij de tentoonstelling 'De Omgekeerde Wereld van Adriaen van de Venne'.

Deze tentoonstelling is te zien van 30 september t/m 21 april 2024.

Samenstelling en eindredactie: educatie Zeeuws Museum

Tekst: Dorine Zelders

Vormgeving: Liesbeth Labeur

Vormgeving cover: Hans Gremmen

Illustraties: Christien van Driel, stadstekenaar Middelburg 2022, Urban Sketchers.

Anna van Balen, fotograaf en illustrator, Urban Sketchers.

Groep 6 van basisschool Wilgenhof uit Middelburg.

Alle illustraties zijn gemaakt naar aanleiding van werk van Adriaen van de Venne.

2023 copyright Zeeuws Museum

MET DANK AAN

Rijksmuseum, Amsterdam

RKD - Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag

VRIENDENLOTERIJ

-SINDS 1989-
WIN MEER, BELEEF MEER

het
cultuurfonds

INHOUD

INLEIDING, 5

1. DE UILTJES VAN ADRIAEN, 6
De mens een dier, het dier een mens
2. DE WERELD VAN ADRIAEN IS VOL VERHALEN, 12
Dichtkunst en tekenkunst worden emblemata
3. KUNSTENAARS IN DE 17DE EEUW, 18
Adriaen en andere kunstenaars
4. DE 80-JARIGE OORLOG EN DE REPUBLIEK, 24
Over de Spaanse koning en de prinsen van Oranje
5. ADRIAEN TEKENT IN MIDDELBURG, 28
Kinderspel, mosselman, boer en burger
6. ADRIAEN TEKENT DE STRAAT, 33
Mosselmans geroep
7. DEN HAAG IN DE 17DE EEUW, 37
Stad van politiek steekspel
8. DE OMGEKEERDE WERELD IN ZWART-WITJES, 40
Zwerfers en bandelozen

BIJLAGEN, 46

- 1 – Tekeningen, schilderijen, illustraties
- 2 – Activiteiten- en verdiepingsprogramma

INLEIDING

ADRIAEN VAN DE VENNE

Adriaen van de Venne is dichter, schrijver, tekenaar en schilder. Hij woont en werkt als jonge man in Middelburg (1614-1624) en daarna in Den Haag (1625-1662). In Middelburg ontmoet Adriaen de dichter en schrijver Jacob Cats (1577-1660). Adriaen en Jacob werken veertig jaar samen.

1. DE VILTJES

VAN ADRIAEN

ANTROPOMORFISME

Antropomorfisme is dieren en dingen een menselijk karakter geven. Antropomorfisme is van alle tijden. Anno de 21ste eeuw zijn we er maar druk mee; denk bijvoorbeeld aan robots.

8002

DUIVEL, NAR, ZOT, ZWERVER EN DIEREN

De humor van de 17de eeuw is niet altijd te begrijpen. De nar, de zot en de zwerver kunnen vrijuit spreken, want zij dragen geen verantwoording en hebben geen geweten. Zo kan men in de 17de eeuw hebben gedacht. We weten het nu niet meer.

HOE TE HANDELEN?

In de 17de eeuw worden dierkarakters ingezet als middel om lessen te leren over hoe je je hoort te gedragen. Heel veel voorstellingen dragen geheime boodschappen of een waarschuwing.

De schaatsende uiltjes staan symbool voor onbetrouwbaarheid. Want de uil is een nachtdier en doet dus dingen "die het daglicht niet

kunnen verdragen". De tekst 'Hoe passen wij bij een...' betekent: 'soort zoekt soort'. Samen vormen tekst en afbeelding zo een waarschuwing.

TWEE UILENPAARTJES

Kijk goed naar de illustraties: vergelijk deze uiltjes met afbeelding 1. Welke verschillen zie je?

HOE MAAK JE EEN PRENT?

Een tekening wordt gesneden in een metalen plaat. De plaat wordt in de inkt gewreven en daarvan wordt dan een afdruk gemaakt. De afdruk is dus altijd een spiegelbeeld van de originele tekening.

Afbeelding 1 Schaatsende uiltjes, Rijksmuseum, prent naar een voorbeeld van Adriaen van de Venne

LEES- EN SCHRIJFCULTUUR VAN TOEN EN NU

Adriaen van de Venne (1590-1662) portretteert de 17de-eeuwse mens in de Noordelijke Nederlanden in de stad en op straat, in weelde en in armoede. Naast zijn eigen werk is hij ook illustrator voor andere schrijvers en dichters. Voor Jacob Cats illustreert hij alle werken. Ondanks dat zijn werk 400 jaar oud is, is de beeld- en taalcultuur van toen voor ons vaak nog leesbaar, te begrijpen en te herkennen.

TEKENEN MET ADRIAEN VAN DE VENNE

SCHETSOPDRACHT VOOR DE SPIEGEL

Als je in de spiegel kijkt, zie je jouw spiegelbeeld.
Tekenen jouw eigen spiegelbeeld.

TEKENEN MET

ADRIAEN VAN DE VENNE

ANTROPOMORFISME

Welk dier, bijvoorbeeld een vis of vogel, zou jij willen zijn?

- Teken jezelf als dier, bijvoorbeeld als een vis of vogel.
- Kies kleding en speciale dingen die je graag bij je hebt.
- Hebben de dingen een symbolische betekenis?

Of teken jezelf met een dier.

Livia

2. DE WERELD VAN ADRIAEN

ADRIAEN EN JAN: EEN GOUDEN DUO

Adriaen studeert in Leiden maar gaat net als zijn oudere broer Jan naar Middelburg. Vanaf 1618 hebben ze 'de Schildery-winkel'. Daar verzamelen zich schrijvers, dichters, kooplieden, dominees en wetenschappers. Schilderijen, prenten, boeken, pamfletten en schrijfgerei en handige uitvindingen zoals brillen en lenzen worden er verkocht. Dit blijkt uit de volgende tekst:

"In de 'Schildery-winckel' kan men terecht voor
'Fleuyten', 'Schalmeyen', 'Luyt', 'Syter-spel' en 'Vedels',
Voor schilderijen, prenten of boeken
Of zelfs voor 'Buysen', 'Compas', y-
'Vyren-werck', 'Kaerten' en 'Messen'..."

Afbeelding 3 het drukkersmerk Konst Baert Roem

DRUKKERIJ

Vanaf 1623 beginnen de broers van een drukkerij. Ze hebben een boekdrukkers. Het drukkersmerk is 'Konst Baert Roem'. Jan en Adriaen zijn allebei afgebeeld in het drukkersmerk (afbeelding 3). Adriaen staat rechts, met pen en tekenpapier.

ADRIAEN VERTELT:

"Hier sal men na de Const, dijn' Geesten-rijcke dingen,
Door teycken-schilderconst, een beeltenis aenbringen.
Men sal het tot vermaeck doen snijden op de Plaet,
Op dat het voor het ooggh, sich lustighlijck ghelaet.

(...)

En wie een Bruylofts-dicht, of Liedt, of ander stuck
Begeert, die brenget hier, men sal't door Letter-druck,
Gaen doen in alderhaest: en daer benevens toonen,
Dat niemant sal vergeefs, dat constich werck beloonen"

TEKENAAR EN OPDRACHTGEVERS

In de 17de eeuw wordt het delen van nieuws belangrijk. Waar is er oorlog? Is er honger? Wie is de held? Wie moeten we geloven? Drukkers geven pamfletten uit met het laatste nieuws; het begin van de krant. Adriaen maakt de tekeningen bij belangrijk nieuws. Deze pamfletten worden op deuren en muren gespijkerd of gelijmd. Ze worden voorgelezen op straat, in de kroeg en aan iedereen in stad en land.

JACOB EN ADRIAEN: PEN EN PENSEEL

Adriaen maakt ook veel tekeningen in opdracht voor andere dichters en schrijvers. De belangrijkste opdrachtgever voor Adriaen is Jacob Cats. Jacob en Adriaen wensen dat tekst en beeld samenvloeien. Zij worden meesters van 'emblematakunst'.

WAT IS EMBLEMATAKUNST?

Emblematakunst is 'hip' in de 17de eeuw. Het plaatje wordt in het Latijn 'pictura' genoemd. De pictura is een 'buitenbeeld' met een 'binnenbeeld'. Dat binnenbeeld draagt een diepere betekenis of een geheime boodschap. Meestal gaat het over goed en slecht of *wat je beter niet moet doen*. Het is meer dan alleen 'een plaatje met een praatje'. In een embleem versterken en beïnvloeden beeld en tekst elkaar.

VOORBEELDEN VAN EMBLEMATA

De taal van de 17de eeuw is voor ons in de 21ste eeuw echt oud-Nederlands. Het is de taal waarin Adriaen en Jacob schrijven en dichten. Toch kunnen we het nu volgende voorbeeld nog altijd begrijpen.

VOORBEELD 1

DE MUYS

Gravure naar een tekening van Adriaen van de Venne

VOORBEELD 1

Die steelt, die queelt.

Ick vont eens op een tijdt de liefste sitten slapen,
Ick sagh haer rooden mont ick bleefter op staen gapen,
Dies kreegh ick stelens lust. Maer wat een dievery!
Ick stal een kus van haer, maer sy een hert van my.
De muys ontrent het speck die eet met groot verlanghen,
Sy vat en wort ghevat; sy vanght en wort ghevanghen:
Siet wat een vreemde streeck! wat kunstjes weet ghy lief!
Ghy sit gherust en slaept, en steelt noch uwen dief.

ILLUSTREEREN MET ADRIAEN

KUN JIJ DE ONDERSTAANDE TEKST LEZEN?

“Wanneer Poësis Const haer voeght met d’eel Pinceel
Soo is Pictura noch wel thienmael meer soo eel,
Als wel te blijcken compt aen Adriaen van Ven
Die dese Const bewijst soo met Pinceel als Pen.”

Poesis = dichtkunst

Const = kunst

Pictura = schilderkunst of afbeelding

Kun jij er ‘jouw plaatje’ bij ontwerpen?

Waar begin jij mee: de tekening of de tekst?
Voor wie teken en schrijf jij?

DROEDELTEKENEN

MET ADRIAEN

Droedelen is tekenen zonder na te denken en met een losse hand.

DROEDEL JOUW OMGEKEERDE WERELD.

Maak een tekening van iets dat je *niet* kan of mag doen
en dan toch (stiekem) doet.

Kun je er een tekst of een gedicht bij schrijven die
het bijpassende gevoel weergeeft?

3. KUNSTENAARS IN DE 17DE EEUW

KUNSTENAARS IN DE NOORDELIJKE NEDERLANDEN

Veel kunstenaars ontwikkelen een eigen specialisme. Er zijn kunstenaars die portretten maken en kunstenaars die landschappen schilderen. Ook Adriaen kiest voor een eigen stijl van schilderen. In Middelburg schildert hij veel landschappen waarin heel veel gebeurt en te zien valt. De kunstwerken worden gekocht door kooplieden, burgers, regenten en bestuurders.

VERGETEN KUNSTENAAR

Veel personen in de schilderijen van Adriaen zijn te herkennen. Op veel van zijn werken heeft de kunstenaar ook zichzelf geportretteerd.

Ondanks dat wordt zijn werk vaak toegeschreven aan andere kunstenaars. Want Adriaen schildert in een bepaalde stijl: de "Bruegheliaanse traditie". De thema's van de Brueghelianen zijn: landschappen als decor voor mensen die een voorstelling geven van het alledaagse leven. Later ontwikkelt Adriaen een geheel eigen stijl.

TIJDGENOTEN VAN ADRIAEN VAN DE VENNE

Miljoenen schilderijen worden in de 17de eeuw gemaakt en gekocht.

Amsterdam: Rembrandt van Rijn (1606-1669)

Antwerpen: Jan Brueghel I (1568-1625)

Dordrecht: Ferdinand Bol (1616-1680)

Leiden: Jan Steen (1626-1679)

Haarlem: Hendrik Cornelisz Vroom (1562-1640)

Middelburg: Salomon Mesdach (1600-1632)

Middelburg: Christoffel van den Berghe (1590-1642)

Middelburg: Mattheus Molanus (1591/1593-1645)

DE UITGEVERIJ MET DRUK- EN PLAATPERS VERANDERT WEST EUROPA

Ook de uitgeverij is 'booming business' in de 17de eeuw. Want iedereen wil prenten, pamfletten en boeken kopen. Geen geld voor een schilderij aan de muur maar wel voor een prent.

Afbeelding 4 De huwelijksfuik

OVER BOEKEN: DE SAMENWERKING VAN ADRIAEN MET JACOB CATS

In de 17de eeuw komen er steeds meer boeken in omloop. Er zijn liedboeken, prentboeken, mopjesboeken en almanakken. De boeken van Jacob Cats zijn de grote 17de-eeuwse bestsellers. Het bestverkopende boek is "Houwelick". Al zijn boeken gaan over liefde, het huwelijk en levensgeluk. Jacob geeft jong en oud wijze lessen in

spannende eigentijdse verhalen. Natuurlijk zijn ook in dit boek de plaatjes of illustraties van Adriaen van de Venne.

GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG

In bovenstaande prent (afbeelding 4) zijn klassieke en mythologische verhalen verstoppt. Veel mensen in de 17de eeuw kennen die verhalen. Ze gniffelen er over. Hoe in de 17de eeuw een mythologisch verhaal wordt verbeeld, kunnen wij nu als grensoverschrijdend gedrag ervaren. De Illustratie hieronder is gebaseerd op een detail uit De huwelijksfuik (afbeelding 4). De prent waarschuwt niet te lichtzinnig over het huwelijk te doen.

ANNA
VAN
BALEN

GEVAAR TEKENEN

MET ADRIAEN

DE GEVAREN VAN DE HUWELIJKSMARKT VAN VANDAAG

Vandaag de dag zoeken veel mensen hun partner via allerlei datingapps. Wat zijn volgens jou de mogelijke risico's of gevaren?

Maak een waarschuwende tekening.

TEKENEN

MET ADRIAEN

KUN JE ELKAAR VERSTAAN MET TEKENEN?

Snel tekenen lijkt op droedelen. Je gaat iets niet 'mooi' maken. Je droedelt bijvoorbeeld als je iemands taal niet spreekt en toch iets snel duidelijk wil maken.

Maak een snelle tekening van iets waar jij blij van wordt.

4. DE 80-JARIGE

OORLOG EN DE REPUBLIEK

TIJD VAN REGENTEN EN VORSTEN

De 17de eeuw is een periode waarin heel veel gebeurt; oorlogen, godsdienststrijd, pest en honger. Het is ook een tijd waarin spectaculaire uitvindingen worden gedaan zoals de microscoop en de telescoop. Ook dichters, schrijvers en kunstenaars vernieuwen zichzelf.

Adriaen leeft tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568 tot 1648). De Nederlandse provinciën keren zich tegen het Spaanse koningshof. De Spaanse koning Philips II erkent alleen het rooms-katholieke geloof.

Protestanten worden daarom vervolgd. De inwoners van de Noordelijke Nederlanden vinden dat de koning te veel

belastingen eist en te vaak oorlog voert.
Er is daardoor grote onvrede. Deze oorlog wordt niet alleen op land maar ook op zee uitgevochten.

De Noordelijke Nederlanden erkennen niet langer het gezag van het Spaanse Hof. Een deel van de Nederlandse gewesten kiest voor de Prins van Oranje. Na de overwinning op de Spanjaarden wordt de Republiek gevormd. Adriaen kiest voor de Prins van Oranje. Hij ontwerpt propagandapamfletten en politieke prenten waarin hij zijn voorkeur voor de Prinsen laat merken.

Vanaf 1574 is ook Middelburg deel van de opstand tegen de Spanjaarden. Op 15 mei 1648 wordt een verdrag gesloten tussen Spanje en de provinciën. Dit betekent het einde van de Tachtigjarige Oorlog. De noordelijke provinciën vormen vervolgens samen de Republiek der Verenigde Nederlanden. Adriaen is voor de Republiek en maakt zijn hele leven 'reclame' voor de Prinsen van Oranje.

IN DE STAD

TEKENEN MET ADRIAEN

Een stad kan veranderen in oorlogstijd. Heb je een lievelingsstraat of park of gebouw in jouw stad? Hoe ziet jouw huis er uit?

Maak een schets of droedel van jouw huis,
jouw straat, jouw stad.

DE HONDJES

TEKENEN VAN ADRIAEN

In de tekeningen en schilderijen zijn overal honden te vinden. Honden die bijten, honden die zwerven en honden die schijten.

Teken een hond of teken jouw huisdier.

5. ADRIAEN TEKENT

IN MIDDELBURG

TEKENEN VOOR HET VERHAAL

Adriaen maakt zijn tekeningen in rode, grijze en bruine krijt en inkt. Een voorbeeld van een tekening van Adriaen is afbeelding 5. Op het Abdijplein wandelen en staan groepjes mensen en er is een koets in volle vaart door paarden getrokken. Deze tekening lijkt erg op een prent van het Abdijplein (afbeelding 6 op bladzijde 30).

Ditmaal zijn er allemaal kinderen op het plein die verschillende spelletjes spelen, zoals een jongetje dat tolt.

Afbeelding 5 Tekening van het Abdijplein in Middelburg, Adriaen van de Venne, ongedateerd

STRIPVERHAAL

Er zijn kleine verschillen tussen afbeelding 5 en 6. Bijvoorbeeld op de tekening is maar één bankje tussen de bomen om op te zitten. Op de prent zijn er drie bankjes in het bomenlaantje op het plein. De prent (afbeelding 6) is een fantasietekening. De kinderen verbeelden met hun spelen een stripverhaal dat gaat over spelen met 'goed en slecht'. Dus wat betekent dan het spel met de tol? Jacob Cats: "De tol draait lustig op de vloer. Gegeseld met een vinnig snoer, En hoe dat iemand harder slaat, Hoe dat hij beter omme gaat; Maar laat de zweep een weinig of, Zo valt hij neder in het stof."

ZELFS VAN SPELEN KUN JE LEREN

Bij alle kinderspelen heeft Jacob Cats een waarschuwend gedicht gemaakt. 'Vliegeren' betekent dat je jezelf veel belangrijker maakt dan je bent: hoogmoed. 'Op stelten lopen' betekent jezelf mooier maken dan je bent en belangrijk willen zijn. Opeens is kinderspel geen spel meer.

Jacob Cats:

“De wereld en haar gans gestel, En is maar enkel kinderspel; Gij zult vernemen op de straat, Hoe dat de ganse wereld gaat.”

Afbeelding 6 Prent naar de tekening van het Abdijplein van Adriaen van de Venne

Afbeelding 7 Schilderij van het Abdijplein, anoniem, 1687

HET ABDIJPLEIN

Dit schilderij is gemaakt aan het einde van de 17de eeuw. We weten niet wie de kunstenaar is. We vermoeden dat de tekening van afbeelding 5 of de prent van afbeelding 6 het voorbeeld is geweest. Ben je in het Zeeuws Museum? Ga dan op zoek naar het schilderij dat de kunstenaar Hidenori Mitsue heeft gemaakt van het Abdijplein in 2015.

TEKENEN MET ADRIAEN EN MET URBAN SKETCHERS

Deze tekeningen zijn te zien op schilderijen van Adriaen. Geef de onderstaande trones kleding, handen en voeten.

Afbeelding 8 Prent naar een tekening van Adriaen van de Venne, ca 1625

6. ADRIAEN TEKENT

DE STRAAT

MOSSELMANS GEROEP

Haal mosslen, die men vangt in Zeeuwse watergronden,
haal mosslen vors, en wit, en mals, en strijke vol,
haal mosslen, groot en puik, die vollen ruime monden,
haal mosslen binnen schoon,
maar buiten lijk een mol,
haal mosslen die bijna als
muizen leggen pijpen,

haal mosslen die, of nu, of dan gaan op, en toe,
haal mosslen die een jool wel schendig keunen nijpen,
haal mosslen, die zo goed zijn als ik weet niet hoe!
Zijn mosslen dan geen vis,
wie zegt wat dat 't is?

WAT IS EEN MOSSELTJE NOG MEER...?

Liedjes en prenten over mosselen hebben iets ondeugends. Het zijn liedjes met een knipoog naar de verlokkingen van het leven. De mosselman lijkt ook op een niet te vertrouwen figuur. Iemand die misschien vrouwen kan verleiden. Adriaan van de Venne dicht dan ook zelf: "Pas op als je de mosselman hoort roepen, laat je hoofd niet op hol brengen!"

Afbeelding 9 Boerenvastenavond, 1625

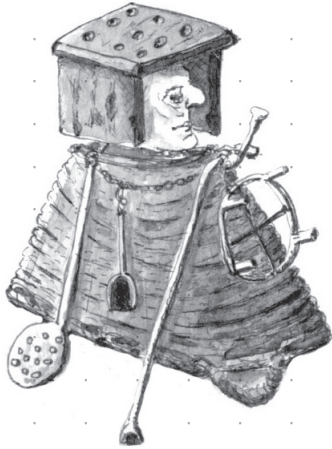
OPTOCHTEN VAN HET VOLK, BOEREN, ZWERVERS, BEDELAARS

Vasten is een tijd van nauwelijks eten. Dit is een oud gebruik. Het is de tijd waarin het wachten is op de nieuwe oogst van het land. Voor het vasten is het feesten en eten: carnaval.

Op dit schilderij is het nog wintertijd. Er is een optocht. Onder de brug zitten een man en een hond te poepen. Twee echtparen in sjeke kleding bekijken de vrolijke feestvierders.

TEKENEN MET ADRIAEN

Teken iets ondeugends.

?!

7. DEN HAAG

IN DE 17DE EEUW

NAAR GROTE OPDRACHTEN VISSEN

Vanaf 1624 woont en werkt Adriaen in Den Haag. Hier woont de Prins van Oranje. Adriaen zoekt naar grote opdrachten. Daarvoor wendt hij zich tot de Prins. Hij is ook bekend met de familie van de Prins: neef Frederik V. Adriaen schildert een ruitersportret (afbeelding 10) van deze neef en zijn echtgenote. Hier te paard Frederik V, keurvorst van de Palts, koning van Bohemen en Elizabeth Stuart. Desondanks lukt het Adriaen niet om in Den Haag grote opdrachten binnen te halen.

Afbeelding 10 Ruitersportret door Adriaen van de Venne, 1626/28

BROOD OP DE PLANK!

Geen grote opdrachten, op zoek naar een nieuwe markt voor kunstwerken. Adriaen blijft in Den Haag tekeningen maken en prenten uitgeven. Ook blijft hij pamfletten van illustraties voorzien. Hiermee is hij succesvol. De snelheid van tekenen vertaalt hij naar het schilderen in de grisaille techniek.

Deze grijze of bruine schilderijen worden ook wel 'grauwtjes' of 'zwart-witjes' genoemd.

TEKENEN MET ADRIAEN EN URBAN SKETCHERS

In de afbeelding hieronder staat de jongen met de hond en de haas vol in het licht. Teken om hen heen het landschap van jouw keuze.

8. DE OMGEKEERDE WERELD IN ZWART-WITJES

DE OMGEKEERDE WERELD IN ZWART-WITJES

Adriaen schildert steeds vaker losgeslagen volk. Ze dansen en vechten en zijn soms door het dolle. Deze schilderijen zijn opnieuw een waarschuwing: 'word niet zoals zij!' De zwart-witjes van Adriaen worden gezien door zowel een geletterd als ongeletterd publiek en zijn dus voor iedereen. Dit publiek moet 'beleerd' worden. De door Adriaen afgebeelde bedelaars, zwervers en verloren zielen zijn karikaturen. Ze zijn als persoon onherkenbaar.

SPREUKBANDEN IN DE SCHILDERIJEN

In de 'grauwtjes' neemt Adriaen zijn eigen teksten op. Die tekst geeft het schilderij een dubbelzinnigheid. De tekst verwijst naar deugd en ondeugd, naar vergankelijkheid en dood. Dit is meestal een spreuk die tot nadenken stemt. Een voorbeeld:

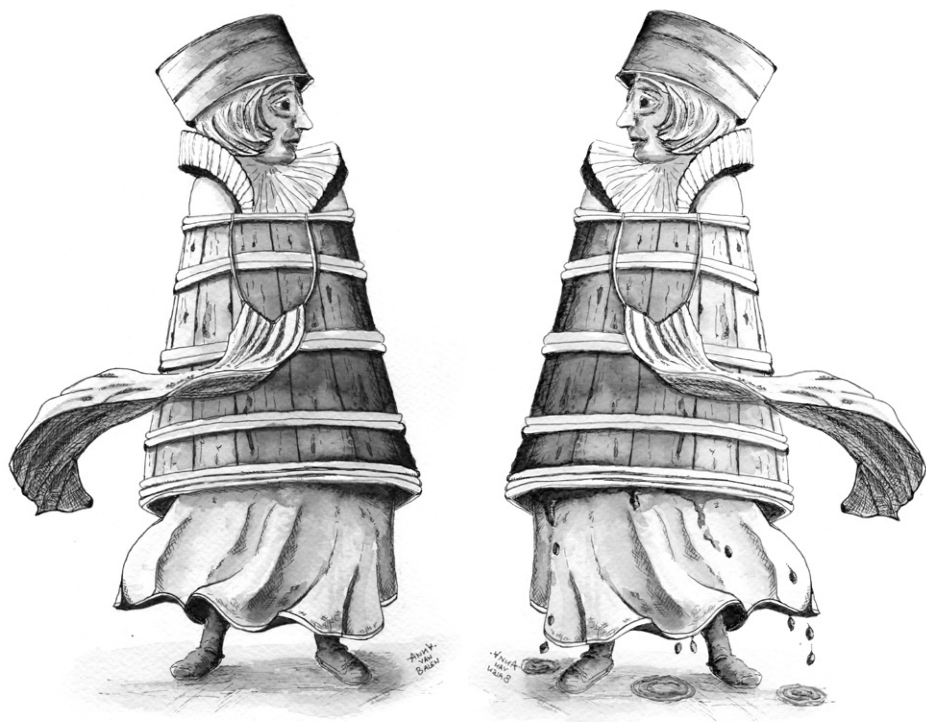

Afbeelding 11 Hoe geckje met de butter, 1635-1645

HET VERHAAL IN HET SCHILDERIJ

Een vrouw is stijf ingepakt in een houten ton. Een man danst om haar heen. Hij heeft een blad met pakken boter op zijn hoofd. De mannen vooraan in het schilderij kijken gespannen toe. De ene man wijst. Er gebeurt dus iets. Maar wat? In de spreukband is een tekst te lezen: 'Hoe geckje met de Butter'.

De vrouw in de ton heeft extra pakken boter voor de verkoop op de markt. Ze houdt de boter verborgen in haar kleding. Het is smokkelwaar. Maar ze wordt gesnapt en gestraft. Want de mannen hebben haar in een ton en in de zon gezet. Zo komt de waarheid aan het licht en smelt de boter onder haar rokken vandaan. Ze wordt uitgelachen. Dit schilderij van Adriaen van de Venne is een waarschuwing.

HOE ZIT DAT NU MET MENS EN DIER?

Tussen mens en dier wordt vaak een scherpe grens getrokken. Toch 'herkennen' we in dieren vaak mensengedrag. Adriaen gebruikt dieren om de mensen een spiegel voor te houden. In afbeelding 12 doet hij het tegenovergestelde; mensen gedragen zich als dieren.

Afbeelding 12 Man en een vrouw die vogels nadoen, ca 1618

MORAAL VAN HET VERHAAL: HET MOSSELTJE VAN ADRIAEN

‘Doet als de mossels wees vrolijk binnenshuis maar ga jezelf niet te buiten.’

TEKENEN MET ADRIAEN

EN URBAN SKETCHERS

Waar kijken deze personen naar...?
Verzin een eigen spektakel en teken dat bij deze figuren.

TEKEN JOUW EIGEN VILTJES

Adriaen gaf zijn viltjes een spreuk. Teken jouw viltjes en schrijf er een dubbelzinnige spreuk bij.

BIJLAGEN

TEKENINGEN EN SCHILDERIEN

Afbeelding 1 Schaatsende uilen - Adriaen Matham (toegeschreven aan) 1620-1660, naar Adriaen Pietersz. van de Venne (1590-1662), Rijksmuseum.

Afbeelding 2 Zelfportret - Daniel van den Bredden naar Adriaen van de Venne, 1634, gravure, Illustratie in: Adriaen van de Venne, Sinne-Vonck op den Hollandtschen Turf, Den Haag, 1634, Zeeuws Archief, collectie KZGW.

Afbeelding 3 Het drukkersmerk - Konst Baert Roem https://www.dbnl.org/tekst/cats001jvan02_01/colofon.php

Voorbeeld van emblamata De muys <https://emblems.hum.uu.nl/c162712.html>.

Afbeelding 4 De huwelijksfuik - Naar Adriaen van de Venne, in: Jacob Cats, Alle de wercken, So ouden als nieuwe, van de Heer Jacob Cats, Amsterdam, 1655. Bruikleen van het Rijksmuseum, schenking van L.H. van der Tweel, Amsterdam.

Afbeelding 5 Abdijplein of Middelburg, Adriaen van de Venne Dutch, 17th century, Pen and brown ink, gray wash, sheet: 18.3 x 29.5 cm. Met: The Metropolitan Museum of Art, New York, from the Collection of Rita and Frits Markus, bequest of Rita Markus, 2005.

Afbeelding 6 Kinderen spelend op het Abdijplein in Middelburg, gravure 21,6 x 32,2 cm, Zeeuws Archief, collectie KZGW.

Afbeelding 7 Abdijplein, 1684, olieverf op paneel, Zeeuws Museum, collectie KZGW.

Afbeelding 8 Zeeusche Mosselman - Boekillustratie, 10,2 x 13,2 cm, Zeeuws Archief, collectie KZGW.

Afbeelding 9 - Adriaen van de Venne, Boerenvastenavond, ca. 1625, olieverf op paneel, 72,1 x 93 cm, bruikleen van het Rijksmuseum, schenking van jhr. H. Teding van Berkhout, Baarn.

Afbeelding 10 - Frederik V, keurvorst van de Palts, koning van Bohemen en zijn echtgenote Elizabeth Stuart te paard, 1626/28, olieverf op doek, 154,5 x 191 cm, bruikleen van het Rijksmuseum, schenking van jhr. H. Teding van Berkhout, Baarn.

Afbeelding 11 - 'Geckje met de boter/Hoe geckje met de butter', olieverf op paneel, 52 x 64 cm, Zeeuws Museum, collectie KZGW. Fotograaf: Ivo Wennekes.

Afbeelding 12 - Man en een vrouw die vogels nadoen, ca 1618, pen in bruin, penseel in grijs, 11,2 x 11,2 cm, bruikleen van het Rijksmuseum, legaat van de heer D. Franken, Le Vésinet.

ILLUSTRATIES

Blz. 7,20, 24, 28, 30, 32, 44:

Christien van Driel – Stadstekenaar Middelburg 2022 - Urban Sketchers - 2023

Blz. 7, 21, 33, 34, 39, 42, 43, 36, 48:

Anna van Balen – Fotograaf en illustrator - Urban Sketchers - 2023

Blz. 3, 5, 6, 8, 12, 25, 36, 37, 40:

Groep 6 Basischool Wilgenhof - 2023

Blz. 2, 10, 11, 16, 17, 22, 23, 26, 27, 45:

Liesbeth Labeur, vormgeving - 2023

Activiteiten- en verdieppingsprogramma

<https://www.zeeuwmuseum.nl/nl/plan-je-bezoek/nu-in-het-museum/tentoonstellingen/actueel-en-verwacht/de-omgekeerde-wereld-van-adriaen-van-de-venne>

<https://www.zeeuwmuseum.nl/nl/plan-je-bezoek/nu-in-het-museum/activiteiten/actueel>

DE OMGEKEERDE WERELD

'De omgekeerde wereld van Adriaen van de Venne' is te zien in het Zeeuws Museum in Middelburg van 30 september 2023 t/m 21 april 2024.

AUDIOTOUR , TOUCHSCREEN EN PUBLICATIE

Voor meer achtergrondinformatie bij de werken is een audiotour, een touchscreen en een rijk geïllustreerde publicatie beschikbaar.

VERDIEPINGSPROGRAMMA

Het verdiepingsprogramma bij deze tentoonstelling bestaat uit de volgende digitale publicaties: TEKENWERK, DICHTWERK, DENKWERK.

TEKENWERK

TEKENWERK laat je kennismaken met werk en leven van de kunstenaar Adriaen van de Venne (1590-1662). Door zijn werk te bestuderen ontdek je meer van de 17de eeuw, de Tachtigjarige Oorlog en de wording van de Republiek der Nederlanden. Misschien wel één van de meest invloedrijke personen in zijn carrière is Jacob Cats (1577-1660). Via tekenopdrachten leer je meer over de onderwerpen en de manier van werken van Adriaen.

SAMENWERKING MET URBAN SKETCHERS & KUNSTENAARS

Voor deze publicatie is samengewerkt met enkele Zeeuwse leden van Urban Sketchers. Dit is een wereldwijd netwerk van liefhebbers die samen tekenen en schilderen.

ADRIAEN VANDE VENNE.